

Света преподобна Петка Епиватска

† 11 век

Чества се на 14 октомври

Тропар на св. преподобна Петка

Достославна Параскево, ти обикна пустинническия и безмълвен живот и с усърдие последва твоя Жених Христа, ти прие Неговото благо иго още в младостта си и мъжествено се въоръжи с кръстния знак срещу невидимите врагове, ти угаси жарта на страстите с постнически подвизи, пост, молитви и сълзи. И сега заедно с мъдрите девици, като предстоиш пред Христа в Небесния чертог, моли Го за нас, които почитаме твоята свята памет.

Наричаме света Петка Епиватска българска светица, заради нейния произход. Тя е родом от Епиват на брега на Мраморно море, а тази област през 11 век била с преимуществено българско население. С български произход, естествено, е и нейния брат Евтимий, епископ на Мадит, чийто нетленни мощи мироточили на много поприща в морето, както съобщава свети Патриарх Евтимий. Света Петка пребивава цели два века чрез своите мощи в Търново, когато градът е столица на Второто българско царство. И сега можем да се поклоним на светите ѝ мощи, които не спират да източват чудеса в Яш, Румъния, в църквата "", където е положена, след като е била много време в съседната, великолепно украсена с резбован бял камък старинна църква "Свети Три Светители".

Прилагаме целия текст на житието ѝ, написано от свети Патриарх Евтимий, както и добавяме разказа на свети Никодим Светогорец за нейните мощи.

Житие и живот на нашата преподобна майка Петка¹, в него и как тя бе пренесена в преславния² град Търнов³, написано от кир⁴ Евтимий, Патриарх Търновски⁵

Ако законът на любовта изисква да поменуваме паметта на любезните и да съзерцаваме техните образи, дела и думи, а много повече да живописваме техни подобия, много и многократно повече ще бъде достойно и твърде желателно за боголюбезните честно да почетат Божиите угодници и тяхната памет и деяния за полза на повествованието. Защото словото за полезното принася не малка полза на слушателите!

Както, прочее, когато в пролетните часове слънцето изпраща лъчи по цялата земя и всички живи същества растат и едреят и се развиват все по-бързо, сякаш участват в събор на

обновлението, така и духовната повест създава събор на веселие за душите на слушателите и удобно разсейва и прогонва целия облак на печал!

От слънцето по-светла ще бъде паметта на Петка/Параскева/, ако подробно разкажем нейното житие, деянията и пътувания, които тя понесе заради Христовата любов!

Ще приеме, сигурно ще приеме като чедолюбива майка нашата детска немощ и ще придаде сила на усърдието, и ще ръководи към по-добро и по-благо!

Макар и не по хубост, но подобава и ние да ѝ поднесем нещо подходящо. А за нас, които сме почетени с дара на словото, ще бъде най-подходящо е да поднесем добро слово и то е по-силно от тленното, отдавайки дължимото; а пък тя, като нетленна, да ни даде благодат - на нас, които страдаме от безсилието на словото. А понеже нашето слово към тъй светлата, то ще бъде и светло начало със светлата повест!

И кой честно ще изреди деянията, а и чудесата, кой благодеянията, застъпничествата и представителствата, които бяха в Епиват, които бяха в Тракия, а също в Търново, и Мизия, и Далмация? Не само там, но и по цялата вселена ще чуеш да се разнася нейното име!

Твърде голяма и дълга ще бъде повестта за преподобната и нашият ум не е способен, за да я предаде в цялата и прелест.

Но, тъй като държавата на твоето благочестиво царство⁶ проявява усърдие и подбужда нашата немощ към това благо и богоугодно дело, няма да е прилично да пренебрегнем толкова голямото усърдие, а също и желанието на Твое благочестиво и държавно царство. А мисля, че повестта ще бъде твърде много полезна и най-вече, че ще полага божествена ревност в любещите Бога души. Коя ревност би била по-голяма от тази да обичаме Бога и да почитаме неговите угодници?

Аз, прочее, смятам, че преподобната по нищо не отстъпва на древните и знаменити светци. Ако ли някой каже, че те са извисени в деянията, то и тя има деяния поради просенето! Ако пък - че са по-високи във видението, то и нея ще видиш украсена с него. Като слънце тя навсякъде отправя лъчи!

Поради това и аз сега, по повелята на Твоята държава⁶, сега не просто и даром, но усърдно и със старание със словата творя изявлението!

Защото онези, що бяха като в тъма, единствено от твоя ковчег като от някаква лампада запалиха своите светилници, а по-точно - душите. И всеки, влязъл в къщата си, усеща твоето застъпничество и покров, защото има незавиден извор за изцеление. И колкото повече черпят от него, толкова повече извира; и колкото повече извира, толкова повече лекува каквото и да е недъг!

Щом прочее тя извършва тези неща за нас по всяко време, то нека и ние да се притечем усърдно към нея и да я почетем достойно-длъжно заради тъй многото благодеяния. Нека да говорим и да вършим всичко за нейна благоугождение и никак да не отстъпваме със слово или с дело от оная, която така се застъпва за нас. Не, няма да се погнуси преподобната майка, ако ни види притекли се, нито ще отхвърли ония, които така усърдно прииждат към нея, но много сладостно ще приеме и ще похвали подобно усърдие и непосредствено ще го принесе на своя Творец това ходатайство. Рачителница⁷ на благия Жених, тя ще получи всяко благо и опрощение. Щом пренебрегна всички прелести на света и се обручи за небесния Жених, нима ще се лиши от желаното? Нищо друго както чистото житие и светлия живот не съперничи на ангелското житие. На тях повече, отколкото на другите, се радват ангелите и преди всички Бог - истинската чистота, чието лице, доколкото е възможно, те винаги съзерцават.

И защо ми е прочее да разпростирам дълго словата и преграждам усърдието на слушащите словото, а да не се обърна към житието на преподобната и да положа нейните деяния като върху светилник, и да оглася истината слуха на всички? За не малка полза ще ходатайства тя за ония, които прииждат с усърдие, а не вървят по лъстив и измамен път.

Тази, прочее, тази преподобна имаше за свое отечество Епиват, родителите ѝ бяха благочестиви /и пребогоугодни/, които спазваха неотклонно всички божии заповеди, украсяваха живота си с милостиня и добри дела.⁸ Понеже бяха такива и добротворци на такива благотворения, сподобиха се да станат баща и майка на две деца: едното момче, а другото момиче. След като ги сътвори на света, родиха ги повторно чрез светото кръщение. И момчето дадох да се учи на священото писание, а преподобната държаха вкъщи заради крехката ѝ възраст и заради естествената привързаност. Така измина дълго време. Достигнала съзнателна възраст, тя грижливо усвои всички пътища на добродетелта. Щом навърши десет години, отиде по обичая в църквата на пречистата Богородица и Приснодева Мария. Там, както винаги, бе прочетено божественото евангелие. Петка чу оня божествен глас, казващ: „Който иска да върви след мене, да се отрече от себе си, да вземе кръста си и да ме последва.”⁹ Като запомни тези думи, тя вникна разумно. И сякаш устрелена от някаква стрела, веднага излезе от църквата, срещна един просяк, смъкна от себе си одеждите и цялата моминска украса, що носеше, и от сърце му даде всичко, а сама се облече с неговите дрехи, без никой никак да знае за това, с някакво премъдро прозрение, понеже бе жилище на Пресветия Дух. Когато се върна в такъв вид вкъщи, и родителите ѝ я съзряха - защо ли трябва и да се говори! - колко я подиграваха и кориха, и биха, та да не прави друг път така. Обаче добрата девойка и клонка благочестива Параскева никак не зачете техните укори, но, изгаряна от божествено желание, мислено повтаряше думите на богоотеца Давид, а по-точно - думите на Светия Дух, говорещ чрез него: „Както жадува елен за водни извори, така и душата ми жадува за тебе, Боже! Зажадня душата ми за Бога крепкия и живия, кога ще дойда и ще се явя пред лицето божие!”¹⁰

Понеже винаги пазеше тези думи в ума си, както вече се каза, не след дълго тя постъпи както първия път: намери друг бедняк и му даде всичките си украшения. И не два или три пъти, но многократно по същия начин даваше своите дрехи на бедните и пренебрегваше заради тях родителските обиди, забрани и нетърпими рани. Всички предзнаменования, що ставаха в бащиния ѝ дом, показваха нейното вътрешно чисто усърдие и ревност към Бога. Понеже прочее не можеше да изтърпи по-дълго и сърдечната пламенност, и ревността към Бога, укрила се изведнъж от всички - от родители и сродници, от роби и робини, - бързешком стигна до вътрешността на пустинята; уверена беше, че нищо не може да успокоява възбудите на плътта така, както пустинята.

А споменатият отрок, братът на преподобната Петка, след като усвои добре священите книги и достойно изпрати при Бога родителите си, облече се в иночески образ и бе наречен кир Евтимий. Той измина добродетелния път и възлезе върху добродетелната лестница¹¹, така че името му се прочу навсякъде. За премногого му добродетели бе възведен на архиерейския престол и бе ръкоположен за Мадитски първопрестолник и пастир; много и преславни чудеса извърши той там! Различни ереси от стадото изгони, паството към живоносни пасбища напъти, всички църковни дела добре уреди, дълги години живя и в дълбока старост при Господа отиде¹². Много и преславни чудеса извършиха мощите му, положени в

същата църква. И чрез чудесата му цялата околност се прослави; не само това! - те изливаха преславно миро, изтичащо на едно пъприще¹³ в морето. Отиващите там добре знаят това.

А преподобната, достигнала пустинята, както вече се каза, възлюби сърдечно апостолския живот, изтощаваше тялото си с пост и бдение, извършваше злострадални подвизи, лежеше ничком на земята. Оттук, възпламенена от стремеж към Бога, тя не изтърпя да щади дълго себе си, но се умъртви всецяло и до край. След като бе получила пустинята, тя прекарваше там невеществено и ангелско житие, подражаваше, без да отстъпва в нищо, на битието на боговидеца Илия¹⁴, или, казано по-точно, чрез живота си във всичко подражаваше на Кръстителя¹⁵; измъчваше се чрез пост и бдение, вкусваше само пустинни растения, а и тях - оскъдно в рядко; топеше се от зной и студ, взряна единствено в Бога, в единствения, който може да спаси от малодушие и бури¹⁶ смирените по сърце. Но нито тази растения, нито вода не приемаше достатъчно, а малко и рядко, повече - привечер.

Кой ще опише изворът на сълзи, пролят тогава от нея? Кой ще изрази непрекъснатите и чести стенания? Кой ще разкаже за всекидневните ѝ мъки и лягания ничком на земята¹⁷? Защото там нямаше никой, който можеше да ги вижда, освен всичко надзираващото око. Защото там нямаше грижи за впрягове волове, нито за златоюздни коне, нито за одежди и постилки, за домове и за робини, но за духовното пречистване, за отговора пред бъдещия съд, за срещата с Жениха. „Тебе, Женихо мой, търся“¹⁸ - говореше и винаги пазеше в ума си словото от Песните, казващо: „Възвестете ми за този, когото възлюби душата ми!“¹⁹ Линееше непрестанно за това, как ще украси светилника, как ще го напълни с масло, как ще чуе сладкия глас на Жениха, как ще се присъедини към мъдрите деви, как ще се наслади да съзерцава Жениха, неговата красота, слава, светлост, съпребивание, блаженство!

За това само чезнеше сърцето ѝ, за това очите ѝ непрекъснато се пълнеха със сълзи, за това казваше: „Кога ще дойда ще се явя пред лицето божие!“²⁰

Докато тя се подготвяше и безпокоеше за такива и подобни на тях дела, лукавият никак не престана да мечтае да я изкуши и чрез много привидения и като се превръщаше много пъти в различни зверове, та да би поставил пречка на пребиваването ѝ. Но доблестната Параскева положи всевишния за свое прибежище²¹ непрестанно изливаше от очите си извор сълзи. Тя придоби в женската природа мъжки разум, като някаква паяжина раздираше всички враждебни козни и сякаш Давид всекидневно поваляше мисления Голиат²². И можеше да се види как змията²³, хвалеца се много в злобата, сякаш някаква зла птица, е повалена и стъпкана зле от тази мъдра дева!

Така тя се опълчи срещу природата и така украси душата си, че за нея да се изпълни пророчеството: „Царят ще възжелае твоята красота!“²⁴ Прочее чрез деянието тя откри възхода към видението и, украсила със слово и дело живота си, прекара много години в пустинята.

В едва нощ, когато, както винаги, се бе отдала на молитва и бе протегнала умилено ръце към небето, тя съзира някакво божествено видение: един светъл юноша идва при нея и ѝ говори така: „Остави пустинята и се върни в отечеството си, защото подобава да оставиш тялото си на земята, а духа си да пренесеш в невеществените селения.“ След като премисли видението и разбра, че то е от Бога, радваше се прочее за раздялата с телесното, но скърбеше за разлъката от пустинята. Понеже нищо друго така не пречиства душата и не я възвръща към първообраза ѝ,²⁵ както пустинята в безмълвието. Обаче макар я да не искаше, тя остави пустинята и се върна в света. Когато стигна до царстващия град, отиде в най-прекрасния храм на Божието слово.²⁶ Какво ли тя не правеше и не вършеше? На колене често правеше поклони, сълзи проливаше, от

сърце често издаваше стенания и като си припомняше живота в пустинята, бе разяждана от жестока печал.

После, обходи подобно на добротворната пчела всички пролетни цветя, всички тамошни свети места, тя стигна до пресветия храм на Христовата майка, наричан даже и до днес Влахерна²⁷. Там, паднала пред Богородичната честна икона щедро лееше топли сълзи, говорейки:

„На тебе, Владичице на света, възложих целия си живот! На тебе възложих цялата си надежда!

Не ме отблъсквай мене, бедната! Не се отвърщай от своята рабиня, последвала от младини твоя единокровен син!

Дево, ти познаваш безсилието на женската природа, познаваш нещастieto на моята душа!

Нямам друга надежда, нямам друг покров²⁸!

Ти си ми наставница! Ти си ми застъпница! Ти си ми закрилница!

Докато живееш в пустинята, ти ми бе помощница, сега, когато се завръщам в света, освен тебе, каква друга помощ търся?!

Сега прочее, Владичице, застани пред мене, бедната, и бъди ми спътница, наставница, пътеводителка до края на живота, защото освен тебе друга надежда нямам!”

Така тя се помоли вседушно, възложи цялата си надежда на Богородица и се отправи към родното си място.

Когато стигна до Епиват, остана там дълго време, прибавяйки към трудовете - трудове и, и към болките - болки, украсявайки се с пост и бдение; сама със Самия беседваше непрестанно.

След като измина не малко време и тя предугади, че ще се пресели оттук, веднага се отдаде на молитва и обливаше със сълзи лицето на земята, говорейки:

„Човеколюбче, Владико, не презирай твоята бедна рабиня, изоставила всичко заради пресветото ти име и те последвах!²⁹ И сега, Господи, заповядай на мирния ангел да приеме мирно бедната ми душа, та отхождането ми да не бъде спряно от нечисти и скверни, и лукави бесове! Но удостои ме с дързостта да застана пред твоя страшен престол, защото си благословен во веки веков, амин!”

И така предаде блажената си душа в ръцете божии, а тялото ѝ бе положено в гроба от някои христолобци. Понеже не бе разкрила никому коя и откъде беше, тя не бе позната до деня, в който отиде при Господа.

Такива са подвижите на преподобната Параскева, такива са борбите на духовната майка. За кратко време тя се потруди и жестоко страда на земята, а на небето възприе голяма слава. Бог обаче нито изостави своята рабиня да лежи задълго в забвение, нито пък непорочното ѝ тяло да изтлее от тление, но и за него показва удивително чудо. Тогава недалече там имаше един стълпник³⁰, който безмълстваше на стълб и вникваше в себе си и в Бога. Случи се някакъв моряк, болен от лют недъг, да умре и да бъде изхвърлен някъде наблизко. От него започна да се разпространява безмерно силен смрад, така че никой не можеше да върви по пътя, който минава оттам. Дори и стълпникът не изтърпя онзи нетърпим смрад и беше принуден да слезе от стълба, та да заповяда на някои хора да изкопаят дълбок трап и да хвърлят там зловонния труп. А те, приели усърдно заповедта, се справиха с работата. Докато бяха заети с нея и разравяха по-дълбоко, намериха тяло, в земята лежащо, но от тление недокоснато. Ужасени и едновременно удивени, те не можеха да проумеят случилото се. Обаче бидейки неопитни и невежи, те

пренебрегнаха станалото като нещо незначително и несъществено и заровиха зловонния труп съвсем близо до светицата. После се разотидоха по домовете си, известявайки случилото се на всички. Един от тях, Георги, мъж благоговееен и христоролюбив, беше вкъщи и във вечерните часове, както бе свикнал да се моли, отдаде се на молитва и отправяше прилежни молитви към Бога за целия си дом. Призори той бе обзет от сън; стори му се, че вижда някаква царица, седяща на пресветъл престол и безбройно множество светли воители, стоящи около нея. Когато христоролюбивият ги видя, изведнъж бе обхванат от страх и падна на земята, понеже нямаше смелост да гледа светлостта и красотата им. Един от онези светлите го хвана за ръка и го изправя, казвайки: „Георги, защо така пренебрегнахте тялото на преподобната Параскева. Но бързо я вземете и я положете в скъпоценен ковчег, понеже Царят жаждат за нейната красота³¹ и пожела да я прослави на земята.” Тогава му каза и светлата: „Бързо вземете мощите ми и ги сложете на видно място, защото не мога дълго да изтърпя зловонието на онова тяло! Та и аз съм човек и от майчина утроба съм излязла! Родното ми място се нарича Епиват; в него сега вие живеете!”

През същата нощ с една от благоверните жени на име Евтимия видя видение, на онова видение подобно. На сутринта и двамата разказаха подробно видяното на всички. Когато ги изслушаха, тичешком всички се устремиха, взеха с голямо усърдие тялото и му се дивяха като на някакво необичайно и многоценно съкровище. Взеха го със свещи и кадила, с аромати и благовония; с радост го положиха в църквата на светите и всехвални апостоли. Там тя лежеше и правеше много и необикновени знамения. И не само в онази земя, но и по съседните местности бяха известни нейните предзнаменования. Всички от околностите, боледуващи или обхванати от бяс, ако идваха с вяра, получаваха изцеление. И мълвата за нея се разнесе по цялата област на онази страна.

След като измина не малко време и скипърът на гръцкото царство отслабна, по божие попущение, не зная как, римляните, които божественото писание нарече „железен жезъл”³², го завладяха. Завзели царстващия град, те безсрамно иззеха всички свещени съдове. А още и честните мощи на светците, цялата църковна утвар, всички царски богатства и, просто казано, цялата красота на града - всичко те отправиха и отпратиха в Рим. Когато съборът на благочестивите виждаше всичко това, покри ги облак от скръб и печал. И нищо друго не се чуваше от тях, освен: „Пробуди се, защо спиш, Господи? Защо забравяш нашето угнетение и нашата печал?”³³ В такива и подобни на тях [вопли] облакът на скръбта обгръщаше благочестивите.

По това време благочестивият български цар Иван Асен, син на стария цар Асен, светло, открито и твърдо запази благочестието. Той съвсем не се уплаши от техния лай. Нещо повече: намерил време, благоприятно за победа над нечестивите, вдигна се храбро и покори цялата Македонска област, също и Сяр с цялата Атонска, а по-точно да кажа - Света гора; към тях и славния Солун с цяла Тесалия, и Тривали, *[маргинална бележка в полето: които наричат сърби]*, също и Далмация, що се нарича Арванитска държава,³⁴ даже до Драч. В тях той тържествено и благочестиво постави митрополити и епископи, както с ясения си лик свидетелстват светлите му хрисовули в славната Лавра на Света гора и в Протат.³⁵ Царят не се задоволи само с това, но крепко и мъжествено покори и овладя всичко чак до царстващия град. Той завоюва и покори и самия този царстващ град, а франките, които господстваха там, обложи с данък.³⁶

Докато той така завладяваше и покоряваше всичко, до него достигна славата на преподобната. Царят я възприе с много радост, разпали се от сърце и като елен, разпален за

водни извори,³⁷ тъй някак и той желаше да се наслади от свещените мощи на преподобната и от нетленното съкровище на свещения ковчег. Защото тя навсякъде просия с чудеса, навсякъде разпрати благодатни лъчи, всички земни краища озари.

Намерил благополучно време, благочестивият цар обмисли план и добър, и богоугоден, полезен и достохвален. И веднага изпрати пратеничество в Цариград при намиращите се там франки, като потърси не сребро или злато, ни бисери или камъни скъпоценни, но всепрославения ковчег на преподобната. Та и какво друго би могло да бъде за него повече от тялото на преподобната? Такава поучителна мисъл бе винаги в ума му: „Ако пожелаят дори и половината от моето царство, всичко съм готов да дам: имоти, злато, сребро, бисери, скъпоценен камък. Всичко охотно ще дам, от всичко ще се лиша, та да получа желаното ми съкровище!”

Когато франките научиха, веднага се отзоваха на молбата; с всякакво усърдие и бързина, както във всичко, така и в това, те го послушаха и заповядаха да получи желаното. И други неща в знак на покорство му изпратиха, обещавайки и известявайки, че ще му дадат и душата си, ако би било възможно. Изслушал това, самодържецът мислеше, че лети в небето, и от огромната радост не знаеше къде да се дене. И веднага изпрати там с голяма почест всеосвещения Марко, митрополита на Велики Преслав, та да пренесе тялото на преподобната от Епиват в славния град Тринов. А онзи отиде, уреди всичко за прославата, тържествено взе свещените мощи и с усърдие се връщаше в земята си, прославяйки Бога и преподобната. И когато прочее премина франкските владения и стигна до своята страна, всички околни се стичаха със свещи, с кадила, с благовонни масла и изпращаха ковчега на преподобната към славния царстващ град Триново. Щом благочестивият цар Иван Асен се научи, излезе от града с майка си царица Елена, със своята царица Ана и с всичките си велможи. С тях беше и всечестният патриарх кир Василий с целия църковен причт и неизброимо множество хора. Царят и всички с него излязоха пешком на четири пъприща от града да посрещнат с много почит преподобната; на ръце я поеха тържествено, от душа и от все сърце я целуваха с обич. Пренесоха я и я положили в царската църква,³⁸ където лежи и до ден днешен и дава различни изцеления на прибягващите с вяра и любов към нейния славен ковчег.

Аз не проумявам какво достойно нещо да ѝ поднеса. Всичко, що за света е почетно, за нея е недостойно. Но, макар и не по достойнство, обаче ще провешая думи, подходящи за посрещането.

Ако тогава не бях се подготвил за твоето посрещане, преподобна майко, то сега ще провъзглася словата, които тогава щяха да бъдат изречени. Сякаш майка любочедна ти детелюбво и сладостно ще приемеш последния дар като пръв!

Но какъв достоен дар да ти поднеса, о досточтиме Параскево! Та ти стоиш по-високо от всички земни дарове! Аз, прочее не участвах в някогашното ти посрещане, ала сега те съзерцавам като многоценно съкровище и на тебе, като на жива, говоря от сърце онова, що тогава щях да кажа:

„Добре дойде, прекрасна невесто Христова, гълъбице чиста, позлатена от Светия Дух, девствена похвало, жителко на пустинята, събеседница на ангелите, рай на добродетелите, красив дом на чистотата! Понеже Бог възжела твоята красота, той те украси с различни чудеса на земята, а духът ти се вселява с ангелските войнства на небесата!

Ангелите те възхвалиха, а хората те славят! Девоите те възлюбиха и към уханието на твоето миро се стремят!

Ти си честна невеста на истинския Жених! Ти си крин, сред тръни намерен.³⁹ Родовите човешки те облажават, защото си последвала своя Жених. Ти си застъпница на всички, що са в беда, ти си пристанище на ония, що страдат от бури! Твоят ковчег лее благодатни струи, отгонва бесовските пълчища! Твоята църква е лечител на недъзите, прозрение на слепите, очистване на прокажените!

И затова облажавам, Петко, свещения създ на твоето тяло!

Облажавам твоите честни членове!

Облажавам твоя доброгласен език, защото не спря да славослови Бога!

Облажавам очите, защото не въздремнаха в сън, що отвежда към смъртта!

Облажавам ръцете, защото се не полениха, старателни в [молитвени] дела!

Облажавам и нозете, защото не отслабнаха във всенощното бдение!

Ти си съд, приел истинското море - Светия Дух. Ти си гореща застъпница на всички, пристъпващи към ковчега с твоите мощи. Затова славата ти се разнесе по цялата земя и земята цяла осветиха, сякаш мълнии, деянията на твоите чудеса. Царете честно те украсиха, с любов те целуват и проливат реки от сълзи за опрощение на греховете!

Ти си сладостно веселие на архиереите, украса за свещениците. Поради това те с честни ръце те прегръщат и те внасят в непрестъпната „Света светих“⁴⁰. Аз мисля: дело на божествената промисъл е, че и след смъртта преподобното ти тяло може да пристъпва в непрестъпното!

Ти си красота, застъпница и пазителка на българите. С тебе нашите царе се величават. Чрез твоето застъпничество противостоим на всички, воюващи срещу нас! Чрез тебе нашият град укрепва и въздига светла победа. Колко царе и варвари многократно поискаха да унижат и заличат твоя славен град Търнов, в който лежи всечестното ти тяло. Но ти, сякаш някой храбър воевода, чрез силата, дадена ти от твоя жених Христос, си отгонила посрамените им лица!

На тебе принасят дарове на поклонение всички околни земи. Около тебе стои събор царици⁴¹, пред твоя ковчег той застава с благоговение, понеже и ти си царица, ако ли не земна, но избрана невеста на небесния цар!

Ти си слава на жените, красота на девиците, образ на апостолски живот, наставление за пустинниците, застъпница на младите, пазителка на съчетаните с брак!

Ти изпълняваш всичко според всяко желание, защото имаш обилна мощ на чудесата и даваш щедро необходимото на всички!

И така, щом допринесохме, колкото можахме, за посрещането на твоето честно тяло, разкрихме дълбината на твоите благодеяния и неизчерпаемия извор на твоя свещен ковчег, не ще бъде много чудно, нито пък дързостно да отправим към твоя дух надгробни слова. Макар и нищо от нашите [думи] да не е потребно, но ние, доколкото можем, не ще се откажем от дълга. Но какво да отправим към твоя дух? Какви песни, какви хвалебствия, какви похвали? Всички тях ти надвиши, над всички отлетя, избяга от тлението, избави се от тинята, тялото си остави нам на земята, изтръгна се от телесните окови.

Небесните ликове застанаха пред тебе, за да те изпратят, похвалят, облажат!

Какво още? Върви, майко, върви! Върви във премирните селения, в небесните шатри, в светлостта на светците, в неизречената радост, в безсмъртието, в покоя на праведните.

Насити се, наслади се на своя рачител, наслади се от съборите на пророците, на апостолите, от обществото на преподобните. Влез с мъдрите деви в небесния чертог, в небесните жилища, във вечното селение! Наслади се от славата, красотата, общението, светлостта,

радостта на своя Жених и Създател - сладостен, прекрасен, светъл, необятен, невидим, неизказан, вечен, щедър, милосърден, неизброим, човеколюбив, незлобив, благоутробен!

Приеми отнапред приготвените ти блага, благата, приготвени от сътворението на света за ония, що живеят благочестиво. „Чула си в виж, наклони ухо“⁴² към думите: ”око не е виждало, и ухо не е чувало, и не е прониквало в сърцето на човека онова, което Бог е приготвил за обичащите го.“⁴³ Забрави плътските помисли, „своите хора, дома на баща си“ и тленното, от земята създадено, тяло. „Затова царят възжела твоята красота!“⁴⁴ - ще пея и аз заедно със Соломон. „Царят те въведе в своя дворец! Ще се радваме и ще се веселим за тебе! Колко се украсиха твоите бузи - като гълъбици“⁴⁵. Ето, прекрасна си, мила моя, прекрасна си и порок няма у теб!⁴⁶ Ето, ти не говориш само с телесен език, но по-ясно от тръбен звук възвестяваш с дела словото от Песните: „Закопнях и седнах под сянката му и плодът му е сладък за гърлото ми, защото изнемогвам от любов! Лявата му ръка е на главата ми, а дясната ме прегръща“.⁴⁷ Затова и Женихът сладостно изрече: „Слез от Ливан, невесто, слез от Ливан!“⁴⁸ Ела и проникни в първоизточника на вярата. Упокой се, наслади се, празнувай съботувай истинското съботуване!“⁴⁹

Но, о, преподобна майко и прекрасна Параскево, погледни милостиво от висините към нас. Сега ти виждаш този, когото си жадувала - Христос - не като през огледало или загадка, но открито, лице в лице, беседваш с него⁵⁰. Моли се прочее, за умиротворяването на света⁵¹, и запази от пагуба и коварство нашия благочестив цар, който ни подтикна към словото за тебе. На тебе той се надява, затова се и постара чрез всичко до подбуди твоето застъпничество. Закриляй го със свещените си ходатайства, защити стадото му от всички врагове, дарувай дълголетие на царството, а на него - мирни дни.⁵² И всички, дошли днес в честния ти храм⁵³, запази от зло и издигни над дяволската съблазън чрез силата, дадена ти от спасителя Христос.

И на нас, водачите на стадото, ти бъди посредник без посредничество, та, запазили добре повереното стадо, да го отведем в небесните пасбища и да го въведем в небесния предел, където звучи гласът на празнуващите; да живеем заедно с тебе в да се насладим на вечните блага чрез благодатта и човеколюбието на нашия Господ Исус Христос, нему слава и власт с безсмъртния Отец и пресветлия, и благ, и животворящ Дух, сега и винаги и во веки веков, амин!

Бележки:

1. В ръкопис О е записано името Параскева;
2. В G¹ вместо преславния – славния;
3. В A² следва: и от там в славния град Бдин и пак в преславната земя Сръбска.
4. Липсва в G¹, T¹, Y¹, E² и R². Думите „наш“ и „кир“ са изтрети в Зографския препис.
5. В: О, Ъ, L¹, T¹, Y¹, E², R², S² и U² има също: в края на словото и как пак бяха пренесени в славната земя Сръбска, написано от Григорий Цамблак.
6. Патриарх Евтимий на това място отбелязва, че е написал житието по поръчка на цар Иван Шишман (1371-1395). Този пасаж разкрива една пренебрегвана от българската историография страна от образа на този български владетел като радетел за развитието на българската книжовност. Константин Костенечки е посочил, за Евтимий е осъществил книжовната си реформа с подкрепата на царя. На това място е използвана една обичайна формулировка „държавно царство“ – в тогавашните представи владетелят е само земен държател на божия народ, за разлика от Бог, който е Пантократор, т.е. онзи, който държи всичко.
7. Рачителка – ревнителка. В житието света Петка многократно се сравнява с невестите от притчата, които бдително чакали своя жених, като в евангелския разказ (Мат. 25:1-13 свързано с „Песен на песните“) по този начин алегорично е описано Второто пришествие на Христос, който вярващите трябвало да очакват, така както младоженката очаква младоженеца за сватбата.

8. Тук има малко различие в ръкописите, съотв. на използваните издания. По-горе е по Зографския препис и превода на Кл. Иванова, докато по Нямския текста е следния: „Когато родиха тази добра и чиста гълъбича Христова, те я възпитаха в подобен нрав. След като добре и несъблазнено я наставиха в божия закон, те се преселиха в небесните обители, като оставиха за наследници на дома Петка с брат й Евтимий, който по-късно стана епископ на Мадит и извърши там много и преславни чудеса. И след смъртта му от неговите славни и дивни мощи протече изобилен извор миро, голяма река от миро, изтичаща на едно пъприще в морето. И досега има много свидетели за неговата чудодейна сила и те разказват за дивните му чудеса и деяния.”
9. Марко 8:34, Мат. 16:24;
10. Пс. 41:1-2.
11. Израза е свързан със съчинението на Йоан Синайски „Лествица”, където добродетелите на монасите за подредени във вид на стълба като стъпала, по които с усвояването им те се изкачват към небето.
12. Братът на света Петка също е канонизиран, като неговата памет се отбелязва на 5 май. На него е посветена една похвала написана от Григорий Кипърски. Епископският център Мадит, дн. Майдос е разположен на Дарданелите.
13. Мерна единица за разстояние, 1 пъприще е около 200м.
14. Свети пророк Илия – заради проповедите си той влизал в конфликт с израелските царе и му се налагало да се крие първо при потока Херит, а после в планината Хорив.
15. Свети пророк и предтеча Йоан Кръстител.
16. Пс. 54:9.
17. Има се предвид, че се е молела, просната на земята.
18. Из тропар на общата служба на жените-мъчещи.
19. Песен 1:6.
20. Пс. 41:3.
21. Пс. 90:9.
22. I Цар. 17:42-51. Двубоят между дребния на ръст, но добродетелен пророк Давид и едрия, но лош Голият символизира победата над доброто над злото, дори когато последното изглежда голямо и силно.
23. Змията тук символизира дявола.
24. Пс. 44:12.
25. Първоначалното състояние е онова преди да бъде извършен първородния грях на грехопознанието. Исихастите се стремели да постигнат именно това състояние.
26. Храмът „Света София” в Цариград.
27. Главният храм на Влахернския дворец. Храма съществува и сега, но средновековната сграда не е запазена.
28. Във Влахернския храм където се развива този епизод от житието е станало чудото с Покрова на Пресвета Богородица.
29. Цитата е на химна на монахиня Касиана (IXв.): „Господи, падналата в много грехове жена ...”
30. Стълниците са отшелници, които за да се отделят от останалите хора живеели в кули, стълбове и др. под. места.
31. Пс. 44:12.
32. Пс. 2:12. Става дума за превземането на Цариград. При разграбването на града не били пощадени дори храмовете, което възмутило папата до такава степен, че наложил на кръстоносците епитимия.
33. Пс. 43:24-25.
34. Албания
35. Великата лавра на Атон „Свети Атанасий” и Протат – местната монашеска управа на Света гора.
36. Изглежда тук патриарх Евтимий освен споменатите грамоти е черпел сведения и от надписа на колоната в храма „Свети 40 мъченици”.
37. Пс. 41:2.
38. Дворцовият храм „Света Параскева” на хълма Царевец, който се намирал в дворцовия комплекс. При проучванията е бил открит част от надписа с името на светицата.
39. Песен 2:2.
40. Става дума за олтара, където не е позволено да влизат жени.
41. При археологическите разкопки в дворцовия храм са били открити и няколко женски гроба. На това място патриархът може би има предвид погребаните там царици или живите, които идват по време на службите в дворцовия храм, а най-вероятно едните и другите.
42. Пс. 44:11.
43. I Кор. 2:9 и Ис. 64:4.

44. Пс. 41:11.

45. Пс. 41:12

46. Песен 1:3,9

47. Песен 4:7.

48. Песен 2:3,5,6;

49. Песен 4:8;

50. Съботата според Стария завет е денят, в който Бог завършил Сътворението на света и си починал. Този ден бил неработен за евреите. Тук е употребено в смисъл на „вечен покой“;

51. I Кор. 13:12;

52. В Зографския препис частта от: „и запази от пагуба и коварство...“ до „а на него мирни дни“ е задраскан, а в някои от преписи липсва. Тъй като пасажът е свързан с последните смутни години на Второто българско царство, то изглежда редакторът е искал да премахне тази част свързана с конкретна ситуация в държавата и текста да има по-общовалидно значение.

53. От този израз се вижда, че словото е било произнесено първо в дворцовия храм

Литература: Пространно житие на Петка Търновска от Патриарх Евтимий, Стара българска литература, София, 1986, т.4, с. 191-202 (изт. pravoslavieto.com)

Из Житие на преподобната наша майка Параскева - Петка Епиватска

Житието на преподобната най-напред съставили гърците, и го написал някакъв неопитен човек от град Каликратия грубо и невежествено, поради която причина Цариградският патриарх Николай Музалон (1147-1151) заповядал то да бъде изгорено според повелението на 63 правило на VI Вселенски събор (Трулския), и възложил на някой си дякон Василик да състави благолепно житие, както заслужава преподобната; за това пише Антиохийският патриарх Теодор Валсамон (XII век) в своето тълкувание на споменатото правило. Светейшият Търновски патриарх Евтимий (1375-1393) несъмнено се възползвал от този труд и много години по-късно (повече от 100 години след пренасянето на честните мощи в град Търново) написал житието ѝ на старобългарски език, което сега имат славянските православни църкви и което е преведено на гръцки, латински, румънски, руски, български и други езици. Но и преподобният Никодим Светогорец († 1809 г.) съставил житие на преподобната, което доста се различава от житието, съставено от свети Евтимий Търновски. Затова се постаряхме към съставеното от свети Евтимий да прибавим разказа на Никодим.

След много години, когато българският цар не се надяваше, а целият народ се наслаждаваше на мир и благочестието растеше по молитвите на тази преподобна майка, изначалният враг на мира повдигна буря и въоръжи против славния град Търново турския варварски цар, който дойде и завоюва всички български предели. Като се опълчи срещу чудния град, беше в недоумение как да го превземе, защото гледаше естествената укрепеност на мястото: затворено от стръмни планини и високи хълмове, укрепено с големи стени, а отвътре тройно утвърдено с многоценните мощи на преподобната. Ако би могъл и да направи нещо на стените, то спрямо крепостта на преподобната би могъл да успее така, както сеното срещу огъня. Но, о горчива повест, грехът превъзмогна, градът беше предаден в 1393 г. в ръцете на оня, който никога не се надяваше да получи това! И още по-нататък? Ако ви представя подробно с писанието си онова, което се вършеше тогава, ще ви натъжа и разплача. Но заради тържествеността на деня премълчавам повестта си.

Когато всичко скъпоценно в града беше донесено пред лицето на турския цар, донесено беше и пречестното тяло на преподобната, съблечено от многоценните одеяния, и облечено в

малки и евтини одежди. Срацимир, царят на град Бдин (Видин) на река Дунав, го изпроси и варваринът го изпрати там, след като преподобната бе прекарала в град Търново 155 години. Но унгарският крал със своите сили премина Дунава, превзе град Бдин (Видин) и стигна до Никопол. Тогава варварският началник остави Византия, която жестоко нападнаше, и се опълчи срещу унгарците. Като стана сражението, той окончателно ги победи и една голяма част от унгарското войнство се издави в реката. И така, украсен с бляскава победа, измаилтянинът нападна град Бдин (Видин), а цар Срацимир, който безбоязнено беше излязъл пред него поради обещанията, които му беше изпратил, вързан изпрати в град Бруса, като заграби безчислените му богатства и ги присъедини към своите.

По това време дойде на свиждане с турския цар благочестивата сръбска княгиня Милица, съпруга на вечнопаметния княз свети Лазар, с двамата си благочестиви сина деспот Стефан и Вълко и със съпругата на великия и храбър деспот Угlesh, на име Евфимия, украсена с постничество и добродетел, превъзхождаща мнозина с мъдростта и остроумието си. Всички те заедно имаха дръзновение пред царя, затова не просека да им даде града и неговите околности, нито никакви тленни имения, но обзети от силна любов, просека нетленните мощи на тази преподобна майка. А той се надсмя и рече: “Защо не просите нещо друго, имения с голяма стойност, ами само сухи и неподвижни кости?” Но те му отговориха: “Ако искаш всичките наши имения да ти разменим за желаните мощи, ние сме готови да ти ги предложим!” Той похвали усърдието им и им предаде желаното. А те прегръщаха с ръце, целуваха, прилагаха очи, душа и сърце към нея, проливаха сълзи от радост и не можеха достатъчно да се насладят на този източник на Божия благодат. Като я обвиха в златни одеяния с многоценни аромати, я отнесоха в своята страна с много почести, като се наслаждаваха и веселяха, придобили такова съкровище, за което светът не беше достоен. И я положили в църквата, която беше в двореца им. Прочее, достохвалната майка имаше това пренасяне на мощите през 1396 г., след като пролежаха в град Бдин само 3 години, понеже Бог промислително го направи, та и западните страни да се осветят и да се назидаят към по-добро.

Минаха много години. Християните все повече отслабваха, а измаилтяните все повече се засилваха. След България турците завоюваха цяла Босна и Сърбия без Белград. После и Цариград падна в техни ръце през 1453 г. А когато се възцари султан Сюлейман Великолепни (1520-1566), който беше много мъжествен и храбър и превъзхождаше всички султани преди себе си и след себе си по мъдрост и възпитание, а освен това и към християните имаше хубаво благоволение, веднага след възцаряването си през 1521 г. вдигна война против унгарците и завоюва Белград и други градове и страни. Чу и за мощите на преподобната Параскева, сам разпитваше за станалите чудеса, защото нейният свещен ковчег и там извърши много божествени знамения, така че те не бяха скрити и от агарянския цар, а напротив - заинтересуваха го сам да разпитва. Като чу от някои, че стават благодатни дарования на християните благодарение на божествената сила и действие на преподобната, той ги изпрати от Белград в Цариград и ги положи в патриаршията при храма на Всеблажената след като светите мощи прекараха в Сърбия 125 години.

Но като изминаха други 120 години, през 1641 г. Цариградската патриаршия изпадна в голяма оскъдица и дългове поради големите данъци, които злочестивите агаряни събираха от нея. Тогава ѝ помогна Молдо-Влахийският княз Василий Воевод. Според разказа на преподобния Никодим Светогорец (†1809 г.), князът дал на Цариградския патриарх Партений (Старши) доста злато, а патриархът в отговор на неговата молба му отстъпил мощите на

преподобната, които нощем и тайно били спуснати по стената на Фенер към морето и оттам с кораб били отнесени във Влашко, в град Яш, и положени в църквата “Три светители”. А според Димитрий Кантемир, който само 46 години след пренасянето (1687) дошъл в Цариград и живял там 23 години, князът дал на патриарха 260 кесии злато за мощите. Но понеже според Корана на агаряните не се позволява мъртви тела да се пренасят по-далеч от три поприща, князът трябвало да даде и на турския капуджи-баши други 300 кесии, за да изходатайствува разрешение от султана за пренасяне мощите на преподобната майка Параскева - Петка от Цариград в Молдо-Влахия. Те били поставени в църквата “Три светители” в град Яш, където на стената - по свидетелството на епископ Мелхиседек - пренасянето било описано подробно, но този надпис бил заличен при един ремонт на храма през 1884 г. Сега светите мощи почиват в църквата “Сретение Господне” на същия град, правят големи чудеса и ползват със своята благодат благочестивия православен румънски народ вече 330 години. Заради молитвите на преподобна Параскева - Петка, Христе Боже, дай мир на света и на Твоята православна Църква! Дай да се спасят душите на всички, които с вяра и любов почитат нейната света памет! Амин!

Литература: Жития на светиите, м.октомври, изд. Св.вкмч Георги Зограф, Света Гора, 2001 г., с. 431-435 (изт. pravoslavenhram.com)

2022 г.